

УДК 37.013.42

МЕДІАІНФОРМАЦІЯ ЯК ЧИННИК СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ

Семчук Богдан, провідний фахівець відділу науково-технічного розвитку та європейської інтеграції, викладач-стажист, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0003-1805-8203

E-mail: semchuk.bogdan@gmail.com

У статті розкриваються особливості впливу медіаінформації на соціалізацію дітей дошкільного віку. Дається ретроспективний аналіз поглядів науковців з означеної проблеми. Автор статті розглядає поняття «комп'ютерні технології», «медіаінформація», «мас-медіа», «медіаосвіта». У реаліях сьогодення, мас-медіа є тим сучасним способом передачі знань, що відповідає якісно новому змісту навчання, розвитку та соціалізації дитини дошкільного віку. Виокремлено форми впливу медіаінформації на соціалізацію молодого покоління. Описано аспекти особистісних якостей молодого покоління, які формуються під впливом мас-медіа.

Ключові слова: медіаінформація, комп'ютерні технології, мас-медіа, медіаосвіта, медіа середовище, медіа простір, дитина дошкільного віку, соціум, особистість, соціалізація, медіасоціалізація.

MEDIAINFORMATION AS A FACTOR IN SOCIALIZATION OF THE YOUNG GENERATION

Semchuk Bohdan, Leading Specialist in the Department of Scientific-Technical Development and European Integration, Trainee Lecturer, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0003-1805-8203

E-mail: semchuk.bogdan@gmail.com

The article reveals the peculiarities of the impact of media information on the socialization of preschool age children. The author gives a retrospective analysis of the scientists' attitudes to this problem and considers the concept of «computer technologies», «media information», «mass media», «media education». In today's realities, mass media is a modern way of transferring knowledge, which corresponds to a qualitatively new content of teaching, development and socialization of a preschool age child. It is mentioned that this method allows a child with an interest to study, to find sources of media information, to raise autonomy, responsibility in obtaining new knowledge and to develop the discipline of intellectual activity. Today, media information is not only the main source of information about what is happening around but also acting as one of the most important institutes of socialization of the young generation. The author describes psychological regularities and peculiarities of developing a child's consciousness in the context of the impact of media information. The forms of impact the media information makes on the socialization of the younger generation are distinguished. The article represents the main aspects of personal character traits of the younger generation, which are brought up under the impact of mass media. The advantages of the spread of computer technology mentioned and their negative impact on children which include the following: virtual education, mobile phones, radios, online auctions, a new subculture that emerged on the Internet.

Keywords: media information, computer technology, mass media, media education, media environment, media landscape, a preschool age child, society, personality, socialization, media socialization.

На фоні соціально-економічних перетворень, що спостерігаються в сучасному українському суспільстві, дедалі гостріше постає питання впливу медіаінформації на соціалізацію дітей дошкільного віку.

Дитина поступово входить у суспільне середовище, формується як особистість, яка постійно розвивається. Перетворення людського індивіда на особистість відбувається в процесі соціалізації.

Соціалізація – це процес входження індивіда в соціальне середовище, оволодіння навичками практичної та теоретичної діяльності. Перетворення реально існуючих відносин в якості особистості. Цей процес передбачає як цілеспрямований вплив на особистість у процесі виховання, так і стихійний вплив різних умов і обставин життя на формування особистості [4].

Психосоціальна система «соціум – особистість» поступово набула принципово нової структури і якості. У неї активно включився такий впливовий посередник як мас-медіа, і відтепер діада «соціум – особистість» виглядає як тріада «соціум – мас-медіа – особистість». Отже, процес соціалізації відбувається як медіасоціалізація [5; 6].

Помітний доробок у галузі аналізу соціально-психологічних та педагогічних аспектів цієї проблеми належить таким дослідникам, як Л. Артемова, І. Бех, А. Богуш, В. Болгаріна, В. Кремень, І. Зверева, В. Іванов, А. Капська, Л. Коваль, В. Кузь, О. Кононко, Н. Лавриченко, В. Оржеховська, Т. Поніманська, Р. Пріма, О. Савченко, І. Фельдштейн.

Психолого-педагогічні аспекти комп'ютеризації педагогічного процесу розкриті в наукових доробках вчених (П. Гальперіна, Б. Гершунського, М. Ігнатенка, Ю. Машбиця, В. Монахова, П. Підкасистого, З. Слєпканя, Н. Тализіної, О. Тихомирова та ін.).

Технології комп'ютеризованого навчання досліджували вчені (А. Ашерев, А. Довгялло, О. Савельєв, О. Молібог та зарубіжні – Г. Клейман, Н. Краудер, С. Пейперт, В. Скіннер).

Проблемою розробки й використання комп'ютерних технологій навчання займалися вчені (Н. Апатова, А. Верлань, М. Головань, А. Гуржій, Ю. Дорошенко, М. Жалдак, Ю. Жук, І. Іваськів, В. Лапінський, В. Мадзігон, Д. Матро, Н. Морзе, С. Раков, Ю. Рамський, І. Роберт, П. Ротасенко, В. Руденко, М. Семко, О. Християнінов).

В реаліях сьогодення вкрай важливо, з одного боку, щоб дитина-дошкільник під час освоєння комп'ютерних технологій навчання отримала глибокі знання, соціалізувалася. З іншого, виникла нагальна проблема педагогічного, психологічного, культурологічного захисту особистості дитини від надлишкових, деструктивних та руйнівних впливів ІКТ [1, с. 2].

Метою статті є висвітлення ролі мезофакторів у процесі соціалізації дітей дошкільного віку загалом та впливу медіаінформації на цей процес зокрема.

Сьогодні мас-медіа є тим сучасним способом передачі знань, що відповідає якісно новому змісту навчання й розвитку дитини. Цей спосіб дозволяє дитині з інтересом навчатися, знаходити джерела інформації, виховувати самостійність і відповідальність при одержанні нових знань, розвивати дисципліну інтелектуальної діяльності [1, с. 1].

Існування сучасної дитини неможливо уявити без медійного впливу телебачення та Інтернету. На сьогодні медіаінформація є не лише основним джерелом інформування з приводу того, що відбувається навколо, а й виступають одним з найважливіших інститутів соціалізації особистості.

Однією з форм впливу медіаінформації на соціалізацію дітей дошкільного віку є трансляція інформації про культуру та її репродукція. Другою – власні творчі, продуктивні можливості ІКТ. І третьою формою впливу медіаінформації є їх естетична функція. Окремі спеціалісти вважають, що принаймні половина людства формує свої погляди під соціалізуючим медіа впливом [1, с. 2].

Спілкування з комп'ютером викликає в дітей жвавий інтерес, спочатку як ігрова діяльність, а потім і як навчальна. Цей інтерес лежить в основі формування таких важливих структур, як пізнавальна мотивація, довільні пам'ять й увага, адже саме ці якості забезпечують психологічну готовність дитини до навчання в школі [5].

Аналіз нових наукових джерел з питань впливу комп'ютерних технологій на дітей дошкільного віку, дозволив нам виділити психологічні закономірності та особливості формування дитячої свідомості:

- гострий сюжет викликає й підтримує увагу та зацікавленість дітей;
- підвищена увага до перегляду коротких сюжетних роликів;
- можливість залучення дитини до участі в процесі перегляду реклами;
- захоплення дитини рекламним сюжетом базується на психологічних механізмах;
- легкість запам'ятовування короткого, цікавого та близького дитині сюжету;
- можливість формування в дитинстві етичних та моральних норм, цінностей за допомогою цікавого та доступного дитині сюжету [1, с. 3].

Під кінець ХХ ст. види і можливості мас-медіа значно розширилися. До сфери мас-медіа належать тепер всі види телебачення разом з такими його новими технологіями, як супутникове і кабельне, радіомовлення, всі різновиди звукозапису та його розповсюдження. А комп'ютери та їх програмне забезпечення, відео, кіно, друковані видання надали людству величезні можливості для отримання різнобічної інформації в найкоротші строки. Винахід комп'ютера знаменував собою перехід людства від моделювання і посилення фізичних можливостей і функцій людини до моделювання і посилення її інтелектуальних можливостей [2, с. 290].

Комп'ютеризація, що поступово проникає практично в усі сфери життя й діяльності сучасної людини, вносить свої корективи й у підходи до виховання дітей дошкільного віку.

Вітчизняні та закордонні дослідження з використання комп'ютера в закладах дошкільної освіти переконливо доводять не тільки можливість, але й доцільність використання комп'ютера, а, також визначають особливу його роль в розвитку інтелекту і особистості дитини у цілому (С. Новосьолова, Г. Петку, І. Пашеліте, С. Пейперт, Б. Хантер й ін.) [2].

Система виховання до недавнього часу не ставила перед собою мету підготовки дітей в процесі взаємодії з усіма мас-медіа. В умовах сьогодення, оволодіння дитиною вмінням використовувати пізнавальний та інший потенціал мас-медіа, набуває великого значення. Виходячи з цього, особливим аспектом соціального виховання стає так зване медіа-навчання. Медіа-навчання чи медіаосвіта (з лат. *media* – засоби) – вивчення вихованцями закономірностей комп'ютерних технологій. Його завдання: підготувати дітей до життя в сучасних інформаційних умовах, до сприйняття інформації (навчити дитину розуміти її – «декодувати» повідомлення, критично оцінювати їх якість), усвідомлювати наслідки її впливу на психіку, оволодіння засобами спілкування на основі невербальних форм комунікації за допомогою

технічних засобів [3, с. 10].

Створена телебаченням та Інтернетом віртуальна реальність (медіа реальність) є цілком конкурентоспроможною альтернативною дійсності, і разом вона утворює середовище існування сучасної дитини (медіасередовище). Сучасний медіа простір став не лише середовищем інформаційного обміну, а й середовищем, де здійснюється соціальна комунікація, обмін поглядами й почуттями тощо [5, с. 6].

В сучасних наукових джерелах широко висвітлюються переваги поширення сучасних комп'ютерних технологій – віртуальна освіта, мобільні телефони-радіоприймачі, Інтернет-аукціони, нові субкультури, що виникли в мережі Інтернет. Водночас широко обговорюються й негативні наслідки розвитку мережі Інтернет:

- страхи перед інформаційною війною, втрата державного суверенітету, засилля порнографії та її згубна дія на розум і почуття юних відвідувачів мережі Інтернет;
- страшні історії про захоплення найбільших банків, всебічну поінформованість терористів у справах своїх майбутніх жертв [3, с. 11].

На сьогоднішній день мас-медіа стали не тільки головою рушійною силою прогресу, засобом спілкування світового масштабу а й потенційним джерелом насилля та агресії. Жорстока і агресивна поведінка – це одна із найактуальніших проблем, що пов'язана із взаємодією дітей дошкільного віку з медіаінформацією. Медіа насилля: бойовики, трилери, фільми жахів, жорстокі мультфільми – зараховуються зазвичай до окремої групи і кваліфікуються як «соціально небезпечні», бо саме вони пропагують культ насилля, жорстокості, розпусти, істотно деформують дитячу психіку.

З цього приводу С. Лемсон висловив таку переконливу думку: «діти привчаються до думки, що страхи та насилля – це норма, побоюються стати жертвою злочинця і найменше спроможні допомогти жертві злочину. Вони зростають більш агресивними і жорстокими» [7, с. 25].

Слушною з цього приводу є думка А. Федорова, який погоджується з думкою С. Лемсона, що: «багатообразні медіа показують дітям велику кількість лякливих і викликаючих страх образів, більшість з яких вони, ймовірно, ніколи б не побачили в реальному житті» [6, с. 47].

Соціалізаційні можливості мас-медіа полягають передусім в їхній здатності до поширення знань, формування способів їх сприйняття та оцінювання, утвердження того чи іншого ставлення до подій. Тобто фактично вони конструюють суб'єктивну реальність і «занурюють» у неї молоде покоління [4, с. 166].

Сьогодні утверджується думка про те, що кожна дитина дошкільного віку незалежно від статі, має право на розкриття власного таланту і здібностей, використання їх для саморозвитку й загального поступу.

Комп'ютерна реклама відіграє одну із важливих ролей у цьому процесі. Як у всьому світі, так і в Україні будь-яка реклама є провідником, медіатором позитивного і негативного, вона виносить на зовні, робить публічними думки, погляди, образи і поведінкові моделі; вона є «вчителем» актуальної культури, формує і транслює нові суспільні зв'язки, даючи власні «уроки життя» і, що важливо, має потужний медіа інформаційний вплив на соціалізацію дітей дошкільного віку [3].

Сучасним дошкільникам необхідна не лише ґрунтовна інформаційна підготовка. Не менш важливою є естетична готовність сприйняти, відчути соціально-психологічну атмосферу епохи, оцінити її здобутки. В цьому вбачається розуміння необхідності

створення належного базису, пов'язаного з удосконаленням культури почуттів, взаємин, потреб, без яких не можна соціалізувати особистість, здатну усвідомити цінності людського буття, красу природи, мистецтва, суспільних відносин, нарешті самої людини [5].

Процеси сьогоденного суспільного життя відкрили широкий доступ до надбань світової художньої культури, але водночас посилили й сферу впливу псевдомистецтва на дітей дошкільного віку. Це особливо виявляється в естрадній музиці, де не лише виникають нові стилі, спрямування, жанри, а й під тенетами шоу-бізнесу ефір заповнюють зразки низькопробної музики. Будь-яка інформація, що транслюється медіа каналами, так чи інше несе заряд естетичного або антиестетичного впливу, оскільки спрямована на максимальне збудження почуттів, емоцій [5].

Для багатьох дітей перегляд на комп'ютері фільмів, прослуховування музичних записів є своєрідною компенсацією дефіциту міжособистісних стосунків, засобом відволікання від проблем. Велику роль відіграють сучасні комп'ютерні технології в розвитку дитини, хоча це спірна проблема.

Американські вчені (Шрам, Лайл і Паркер) прийшли до висновку, що перегляд медіа програм прискорює розвиток дитини на рік, особливо до того часу, коли вона має йти до школи. Сутність їхньої теорії полягає в тому, що молоде покоління на «комп'ютерних» зразках навчаються міркувати, отримують знання, розширюють кругозір. Робота з комп'ютером, з однієї сторони, призводить до розширення контактів, можливості обміну соціокультурними цінностями, набуття символічного досвіду, розвитку процесів навчання. Але з другої сторони, вона може призвести до «синдрому залежності» від комп'ютерних мереж, який сприяє до звуження інтересів, відлучення від реальності, залежність від комп'ютерних ігор, соціальної ізоляції, ослаблення емоційних реакцій та багатьох негативних наслідків. Оскільки, «Я-концепція» зароджується і формується під впливом багатьох інституцій і головною інституцією є мас-медіа, які в наш час займають лідируюче місце серед багатьох інституцій [5, с. 7].

Дослідники медіапростору стверджують, що найбільш артикульованими проблемами, перебуванням у ньому дітей, є:

- «згорання» пізнавальних інтересів;
- зниження тону і якості інтелектуальної діяльності;
- «лінивість» психіки (уваги, пам'яті, уяви);
- наслідування дітьми асоціальної поведінки віртуальних героїв;
- «віртуалізація» життєвого світу дітей (руйнування соціальних зв'язків);
- відволікання від дитячих обов'язків в межах своєї родини;
- Інтернет-залежність (захоплення іграми з медіанасильством («ігроманія»);
- порушення соматичного і психічного здоров'я [5, с. 6].

Саме мас медіа генерують соціальну пам'ять, надають соціального змісту подіям, що відбуваються. Справді, небезпека інформації полягає в тому, що вона впливає на соціалізацію дітей дошкільного віку безпосередньо, укорінюючись в ній як органічний елемент, здатний доповнити і навіть замінити функції відчуттів, сприйняття, уяви тощо. Тобто безконтрольний медіа інформаційний потік може як завгодно глибоко проникати в суть дитини і деформувати її свідомість.

Отже, як бачимо, особистість дитини-дошкільника знаходиться в системі суспільних відносин, бере участь в їх творенні, тобто є уособленням суспільних

відносин у окремо взятого індивіда, завдяки яким відбувається його соціалізація. Тому, з усією впевненістю можемо сказати, що соціальна поведінка і спілкування особистості мають бути інформаційно забезпечені. Отже, на нашу думку, медіаінформація є фактором соціалізації особистості оскільки:

- соціалізація є результатом орієнтаційних проявів в реаліях сьогодення, який задовольняється за рахунок засвоєння різнобічної інформації про неї;
- медіаінформування є організованою формою отримання інформації від суспільства до особистості дитини;
- медіаінформування є необхідністю в розвитку, існуванні, самовираженні особистості, оскільки здійснює змістовно-діяльнісний зв'язок між суспільством і особистістю дитини. Інформаційна достатність дозволяє особистості не тільки засвоювати попередній досвід, але і розвивати, коригувати;
- медіаінформування стає фактором соціалізації, якщо він усвідомлюється дітьми дошкільного віку, як необхідність [5].

Отже, у статті розкриваються особливості впливу медіаінформації на соціалізації дітей дошкільного віку, проаналізовано сучасні погляди науковців щодо специфіки сприйняття дітьми комп'ютерних образів, трансформації дитячої картини світу, що призвело до необхідності вивчення особливостей впливу медіаінформації на особистість дитини з метою запобігання її негативного впливу на дитячу аудиторію. Перспективи подальших розвідок у даному напрямку планується провести у напрямі розробки й теоретичного обґрунтування інтегрованої моделі впливу медіаінформації на процес становлення особистості дитини-дошкільника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апостолова Г. В. Про наслідки використання електронної техніки для розвитку здібностей дитини. *Практична психологія та соціальна робота*, 2003. № 9–10. С. 1–3.
2. Багацкий В.В., Кормич Л. И. Культурология: история и теория мировой культуры XX столетия: навч. посібник. Київ: Кондор. 2004. 304 с.
3. Бондаровська В. М., Пов'якель Н. І. У мережі Інтернет: психологічні, етичні, культурологічні проблеми. *Психолог*, 2005. № 25(169). С. 10–15.
4. Лавриченко Н. М. Педагогіка соціалізації: європейські абрисы. Київ: ВІРА ІНСАЙТ. 2000. 444 с.
5. Петрунько О. Сучасна дитина в медіапросторі. *Педагогічна газета*, 2009. № 7(180) липень. С. 7–8.
6. Федоров А. В. Школьники и компьютерные игры с «экраным насилием». *Педагогика*, 2004. № 6. С. 45–49.
7. Lamson S. R. Media Violence Has Increased the Murder Rate. *Violence in the Media*. San Diego. 1995. 25 p.

REFERENCES

1. Apostolova, H. V. (2003). Pro naslidky vykorystannia elektronnoi tekhniky dlia rozvytku zdibnosti dytyny. *Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota*, 9–10, 1–3 [in Ukrainian].
2. Bahatskyi V. V., Kormych L. I. (2004). Kulturolohiia: istoriia i teoriia svitovoi kultury KhKh stolittia: navch. posibnyk. Kyiv: Kondor [in Ukrainian].
3. Bondarovska, V. M., Pov'iakel, N. I. (2005). U merezhi Internet: psykholohichni, etychni, kulturolohichni problemy. *Psykholog*, 25(169), 10–15 [in Ukrainian].
4. Lavrychenko, N. M. (2000). Pedahohika sotsializatsii: yevropeiski abrysy. Kyiv: VIRA INSAIT [in Ukrainian].
5. Petrunko, O. (2009). Suchasna dytyna v mediaprostori. *Pedahohichna hazeta*, 7(180), lypen, 7–8 [in Ukrainian].
6. Fedorov A. V. (2004). Shkol'niki i komp'juternye igry s «jekrannym nasiliem». *Pedagogika*, 6, 45–49 [in Russian].
7. Lamson, S. R. (1995). Media Violence Has Increased the Murder Rate. *Violence in the Media*. San Diego.